

Belangrijkste
boodschappen

Oordeel bij de
jaarrekening

Ontwikkelingen voor
uw organisatie

Bijlagen

Accountantsverslag 2018 gemeente Oss

14 mei 2019

Deze rapportage is
interactief en gemaakt
om te bekijken op:

Belangrijkste
boodschappen

Oordeel bij de
jaarrekening

Ontwikkelingen voor
uw organisatie

Bijlagen

Aan de raad van gemeente Oss
t.a.v. de gemeenteraad
Postbus 5
5340 BA Oss

14 mei 2019

Referentie: XWZZM4K7FAS-579505243-133

Geachte raad,

Hierbij ontvangt u accountantsverslag met betrekking tot onze controle van de jaarrekening van gemeente Oss voor het boekjaar dat eindigt op 31 december 2018. We hebben onze werkzaamheden uitgevoerd in overeenstemming met ons controleplan 2018. Onze zienswijzen en bevindingen zijn transparant en constructief besproken met de portefeuillehouder financiën en de ambtelijke organisatie.

Het rapport bestaat uit drie delen. Deel 1 geeft ons totaaloordeel bij uw jaarstukken. Deel 2 beschrijft de ontwikkelingen voor uw organisatie en uw status van voorbereiding op deze ontwikkelingen. Deel 3 gaat in op de omvang van de goedkeuringstolerantie, onze onafhankelijkheid en een samenvatting van onze formele communicatie.

Graag bespreken we de inhoud van dit verslag tijdens de vergadering van rekeningcommissie op 29 mei 2019. Mocht u nog vragen hebben, aarzelt u dan niet om contact met ons op te nemen. Wij zijn uiteraard graag bereid om de inhoud van dit accountantsverslag nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. T.A.G. van Bortel RA
senior director

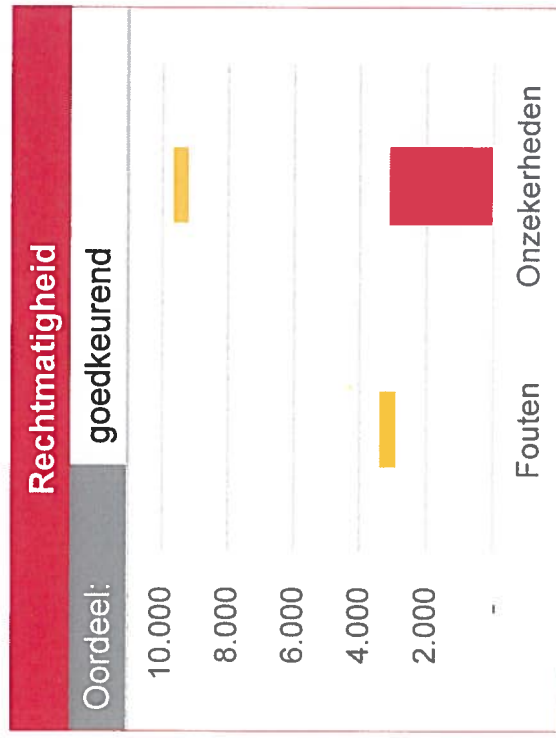
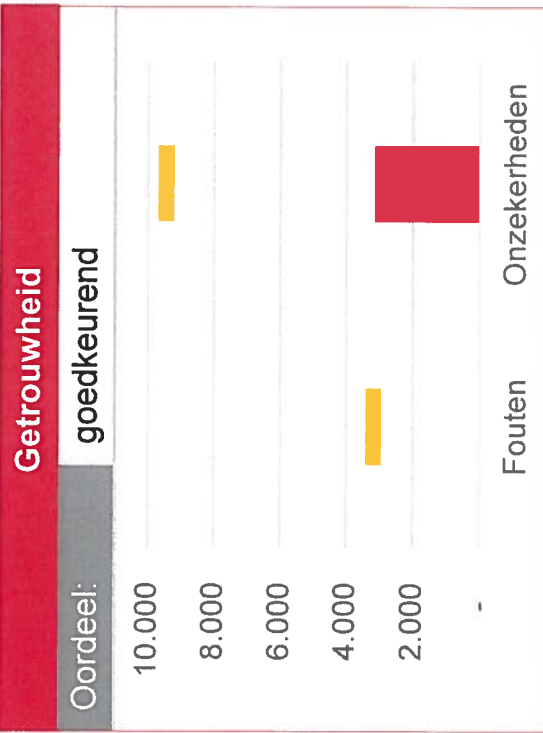
Onze belangrijkste boodschappen

1. Wij zijn voornemens een [goedkeurende](#) controleverklaring af te geven voor de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid. Ook uit de controle van de [SiSa-bijlage](#) komen geen bevindingen naar voren. De [Wet normering topinkomens \(WNT\)](#) is daarbij nageleefd.
2. Uit de controlewerkzaamheden op het [sociaal domein](#) is een aantal onzekerheden naar voren gekomen. Deze hebben betrekking op de prestatielevering van de zorglasten Landelijk Transitie Arrangement, niet gecontracteerde zorg en maatwerk van €2.676.000 (2017: €1.700.000) en de prestatielevering pgb's van €425.000 (2017: €146.000).
3. De methodiek voor de totstandkoming van de [Algemene Bedrijfsreserve](#) is gedurende 2018 aangepast in afstemming met de gemeenteraad. Gecombineerd met het niet langer gebruik maken van een reserve voor planeconomische risico's en het verplicht eerder nemen van winsten (als gevolg van de nieuwe BBV richtlijnen sinds 2017) komt de huidige reserve uit op €11,6 miljoen. Uit de risico-inventarisatie komt de verwachting dat een minimum bedrag van €6,9 miljoen noodzakelijk is (voorgaand jaar €1,0 miljoen). Hieruit kan geconcludeerd worden dat momenteel ruim voldoende vermogen aanwezig is om toekomstige (mogelijke) risico's op te vangen.
4. De vordering die de gemeente op [OLSP](#) had is in 2018 omgezet naar een agiostorting. Hierdoor is een bedrag van €2,3 miljoen verwerkt onder de deelnemingen. De waardering van de deelneming verandert echter niet daar deze positie in het verleden reeds volledig voorzien was.
5. De [financiële positie](#) van de gemeente blijft ook in 2018 stabiel. Ondanks een licht daling van de solvabiliteit naar 36,2% (2017: 36,6%) blijft deze hoger dan het landelijk gemiddelde (32,7%). Verder zien we dat de afhankelijkheid van externe financiering beperkt is. Tot slot is het saldo van baten en lasten in 2018 €14,7 miljoen positiever dan de begroting. De toelichting is opgenomen in de analyse van het [resultaat](#).
6. De [leesbaarheid van het jaarverslag](#) en de jaarrekening is van goed niveau. In de jaarrekening zijn toelichtingen gestructureerd opgenomen en gekoppeld aan de doelstellingen. De toelichtingen zijn op een laag detailniveau opgenomen. Dat maakt de teksten concreet. Het is hierbij wel belangrijk om het grote geheel van het beleid in het achterhoofd te houden. Verder is het positief dat bij de verklaring van de financiële verschillen de relatie gezocht is met het gerealiseerde beleid.
7. Het [jaarrekeningproces](#) is goed verlopen. Ook in 2018 hebben we met elkaar duidelijke afspraken gemaakt op voorhand over de wederzijdse verwachtingen. Dit heeft geresulteerd in een goede oplevering en snelle reactie op vragen.

Ons oordeel bij uw jaarstukken 2018

Wij hebben de controle van uw jaarstukken afgerond. De [reikwijdte](#) van onze controle is ongewijzigd ten opzichte van ons controleplan. De door ons geconstateerde ongecorrigeerde bevindingen blijven binnen de door u gestelde goedkeuringstoleranties op het aspect getrouwheid en rechtmatigheid. Dus geeft onze controleverklaring de oordelen zoals hieronder weergegeven.

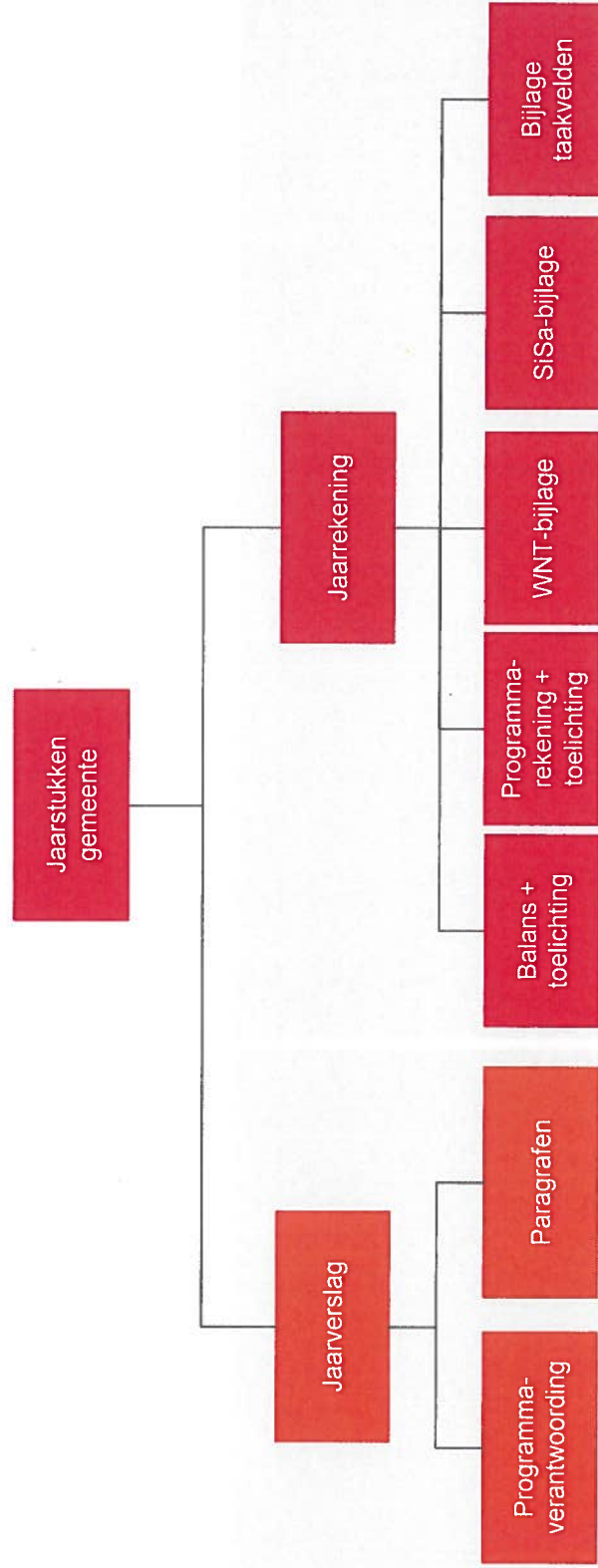
Voor een nadere toelichting op de bevindingen klik [hier](#).

■ = absoluut bedrag fouten of onzekerheden x € 1.000
■ = door u vastgestelde goedkeuringstolerantie x € 1.000

Reikwijdte van onze controle

De reikwijdte van de controle is zo ontworpen dat er voldoende controle-informatie wordt verkregen met betrekking tot uw jaarrekening, ter ondersteuning van een kwalitatieve controle. In het controleplan hebben wij afspraken met u gemaakt over de reikwijdte van de controle. Wij bevestigen dat de definitieve reikwijdte van de controle gelijk is aan die in het controleplan. Onderstaand hebben wij een samenvatting opgenomen.

Van deze onderdelen van het jaarverslag stellen wij, op basis van onze kennis over de jaarrekening, vast dat deze aansluiten met de jaarrekening

Onze controleverklaring bij de jaarrekening heeft betrekking op deze onderdelen.

De kwaliteit van uw jaarverslag is goed

Belangrijkste
boodschappen

Oordeel bij de
jaarrekening

Oordeel

Jaarverslag

Jaarrekening

WNT

SiSa

Interne beheersing

Fraude(risico)

Ontwikkelingen voor
uw organisatie

Bijlagen

Informatiewaarde is goed

Ons oordeel is gebaseerd op de leesbaarheid, concreetheid en kwaliteit van de analyses. Dit alles vanuit raadspectief. Klik [hier](#) voor een nadere toelichting.

Jaarrekening en jaarverslag zijn verenigbaar

Wij zijn verplicht vast te stellen of wij op grond van de informatie verkregen in onze controle onjuistheden hebben geconstateerd die gebruikers van de jaarrekening zouden kunnen beïnvloeden. Dit is niet het geval.

Kwaliteit paragrafen goed

Wij hebben vastgesteld of alle verplichte informatie in de paragrafen is opgenomen. Daarnaast hebben wij de informatiewaarde van de paragrafen beoordeeld. Klik [hier](#) voor een nadere toelichting.

Jaarverslag voldoet aan eisen BBV

In het BBV zijn diverse eisen opgenomen voor de vorm en inhoud van het jaarverslag. Wij hebben vastgesteld dat uw jaarverslag volledig voldoet aan het BBV. Klik [hier](#) voor een toelichting.

Informatiewaarde jaarverslag

De algemene leesbaarheid van de jaarrekening is goed. In de jaarrekening zijn toelichtingen gestructureerd opgenomen en gekoppeld aan de doelstellingen. De toelichtingen zijn op een laag detailniveau opgenomen. Dat maakt de teksten concreet, echter is het hierbij wel belangrijk om het grote geheel van het beleid in het achterhoofd te houden.

Het coalitieakkoord 2018-2022 kansen zien kansen pakken is vooral uitgewerkt in de begroting 2019 en zal dan ook zijn weerslag krijgen in de jaarrekening 2019.

Bij de toelichting op de financiële verschillen in het jaarverslag wordt zoveel mogelijk teruggepakt op de analyse bij het de realisatie op het beleid. Hierbij wordt de koppeling zo goed mogelijk zichtbaar gemaakt. In de analyse 2018 is ook de koppeling naar het beleid beter te volgen.

Kwaliteitsaspecten informatiewaarde

Zie onderstaand ons oordeel per informatieaspect

Aspect	Oordeel	
	2017	2018
Leesbaarheid	Goed	Goed
Concreetheid	Voldoende	Voldoende
Relatie beleid <> financiën	Voldoende	Voldoende
Gebruik van indicatoren	Goed	Goed

Kwaliteit van de paragrafen

Over het geheel gezien hebben de verplichte paragrafen een goede informatiewaarde.

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing gaat duidelijk in op de gehanteerde systematiek. Vervolgens zijn de opgenomen risico's toegelicht en worden deze gekoppeld aan de maatregelen die Oss neemt om de risico's te beperken. Ter doorontwikkeling adviseren wij om het opnemen van PM risico's te voorkomen, dit om de analyse zo concreet mogelijk te maken.

In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen wordt op een overzichtelijke wijze inzicht gegeven in de wijze waarop het onderhoud op de kapitaalgoederen is ingericht. Dit door het onderhoud zichtbaar te koppelen aan de beleids- en beheerplannen met het jaar van vaststelling door de raad en het beoogde jaar van actualisatie.

Het grondbeleid is, op hoofdlijnen, uiteengezet in de paragraaf grondbeleid. Voor een nadere verdieping is verwezen naar het MPG waarin per planexploitatie een toelichting is opgenomen. Een belangrijk punt in 2018 is de aanpassing van de methodiek van de Algemene Bedrijfsreserve. Dit is duidelijk uiteengezet.

Concluderend zijn wij van ook van mening dat de kwaliteit van de paragrafen op orde is en beoordelen we deze als goed leesbaar.

Oordeel per paragraaf

Zie onderstaand hoe wij de informatiewaarde per paragraaf beoordelen.

Paragraaf	Oordeel	
	2017	2018
Lokale heffingen	Goed	Goed
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Goed	Goed
Financiering	Goed	Goed
Grondbeleid	Goed	Goed
Onderhoud kapitaalgoederen	Goed	Goed
Verbonden partijen	Goed	Goed
Bedrijfsvoering	Goed	Goed

Onze bevindingen bij de jaarrekening

Onderstaand hebben wij onze detailbevindingen op de aspecten rechtmatigheid en getrouwheid opgenomen boven de door u gestelde rapporteringstolerantie van €314.700. Door op de bevinding te klikken krijgt u meer toelichting op de bevinding.

Getrouwheid

fouten
(x €1.000)onzekerheden
(x €1.000)

[Onzekerheid PGB WMO &
Jeugdzorg](#)
[LTA, Niet gecontracteerde
zorg, Maatwerk](#)

425

2.676

Rechtmatigheid

fouten
(x €1.000)onzekerheden
(x €1.000)Bevindingen getrouwheid
gesaldeerd

3.101

Totaal

Goedkeuringstolerantie

0

3.147

Totaal

Goedkeuringstolerantie

0

3.147

3.101

9.441

Bevindingen sociaal domein 2018 in lijn met voorgaand jaar

Gemeente Oss heeft de processen om te komen tot een afsluiting sociaal domein uitgevoerd conform het in de interim-rapportage opgenomen plan van aanpak.

De basisregistraties en interne controle op de afgegeven beschikkingen voor zorg leiden niet tot bevindingen.

Voor het sociaal domein is gemeente Oss centrumgemeente voor de centrumregeling WMO Brabant Noordoost-Oost en neemt de gemeente deel aan de centrumregeling Jeugd Brabant Noordoost. Voor de financiële afwikkeling ontvangt Oss financiële verantwoordingen inclusief controleverklaringen. Voor de onderdelen van het sociaal domein die buiten deze centrumregeling vallen, heeft Oss zelf interne controles en afstemmingen ingericht.

Tevens heeft Oss de documentatie prestatielevering van zorg verankerd in de reguliere processen. In afstemming met de regiogemeenten in de centrumregeling WMO worden hierbij de controleverklaringen bij de productieverantwoordingen nog als sluitstuk gebruikt.

In de doorkijk naar 2019 is het belangrijk om grip te houden op de instroom en toekenning van zorg op de WMO en Jeugdzorg. Dit vanuit de hogere werkelijke lasten in 2018 ten opzichte van de begroting.

Domein	Begroting 2018 (x €1.000)	Realisatie 2018 (x €1.000)
Jeugdzorg	25.497.417	26.907.550
WMO individuele voorzieningen	9.813.655	9.668.546
WMO collectieve voorzieningen	10.623.743	10.398.343
WMO individuele ondersteuning/begeleiding	8.681.862	8.870.710
WMO Beschermd wonen	18.549.099	16.128.459

Bevindingen sociaal domein 2018 in lijn met voorgaand jaar

Te hanteren foutmarge vanuit de rapportage SVB

Ten aanzien van de pgb-bestedingen Jeugdzorg en Wmo constateren we dat de externe accountant van de SVB diverse bevindingen heeft geconstateerd ten aanzien van rechtmatigheid. De landelijke foutpercentages zijn specifiek *Onzekerheden uit LTA*, niet gecontracteerde zorg en maatwerk gebaseerd op de materiële fouten. Op basis hiervan is, aan de hand van de eerder uitgebrachte projectiebrieven, de verwachte fout berekend voor de gemeente. Het foutpercentage voor Wmo PGB betreft 8,80% en voor Jeugdzorg PGB 8,01%. Deze percentages toebedeeld aan de totale pgb-last leveren een onzekerheid op ter hoogte van €425.000. We hebben dit dan ook als een onzekerheid aangemerkt binnen onze controle.

Uit regioverantwoording Wmo komen geen fouten en onzekerheden naar voren

Uit de regioverantwoording Wmo komen voor gemeente Oss geen fouten en onzekerheden voor de jaarrekening 2018 naar voren. De cijfers in de jaarrekening van gemeente Oss sluiten aan met de gefactureerde zorg uit de regioverantwoording. Voor de prestatielevering van de zorg is voldoende zekerheid verkregen uit een combinatie van zelfuitgevoerde werkzaamheden en het beoordelen van de controleverklaringen bij de productieoverantwoordingen van de zorgaanbieders.

Uit de regioverantwoording Jeugd komen de volgende onzekerheden naar voren:

De ontvangen rapportages vanuit de regioverantwoording Jeugd hebben de volgende impact op de gemeente Oss: *Onzekerheden uit LTA*, niet gecontracteerde zorg en maatwerk In de financiële verantwoording zijn lasten opgenomen voor LTA (landelijk transitiearrangement, niet gecontracteerde zorg en maatwerk) van €2.676.030. Voor deze kosten is het niet mogelijk om prestatielevering vast te stellen. Dit op basis van specifieke afspraken die veelal direct worden doorverwezen. In de regioverantwoording is alleen de juistheid van deze kosten gecontroleerd. Voor het maatwerk is vastgesteld dat is voldaan aan het protocol voor declareren van maatwerk. Derhalve zijn deze zorglasten als onzekerheid in de controle aangemerkt.

Meerwerk

Deelnemende gemeenten declareren meerwerk buiten de reguliere zorgcontracten Jeugd aan de centrumgemeente op basis van een afgestemd protocol. In dit protocol is geregeld aan welke voorwaarden de beschikking en de benodigde zorg moeten voldoen om gedeclareerd te kunnen onder meerwerk. In de productieoverantwoordingen van de zorgaanbieders zijn de meerwerk trajecten ook specifiek opgenomen. Derhalve is voor deze trajecten zekerheid voor prestatielevering verkregen. Voor gemeente Oss gaat het om €315.843.

Jeugdzorgplus

Het aandeel van gemeente Oss in de Jeugdzorgplus voor 2018 betreft €827.758. Op basis van de ontvangen assuranceverklaringen van de zorgaanbieders is de prestatielevering van deze zorg vastgesteld.

Toelichting

Wij hebben geen bijzonderheden geconstateerd ten aanzien van de waardering.

optimistisch

Belangrijkste
boodschappen

Oordeel bij de
jaarrekening

Oordeel

Jaarverslag

Jaarrekening

WNT

SiSa

Interne beheersing

Fraude(risico)

Ontwikkelingen voor
uw organisatie

Bijlagen

detailbevindingen
jaarrekening

sociaal domein

ruimtelijk
domein

resultaten
bedrijfsvoering

begrotings-
rechtmatigheid

financiële
positie

Methodiek bepaling Algemene Bedrijfsreserve aangepast

Voor de gemeente is de Algemene Bedrijfsreserve (ABR) een belangrijk middel om mogelijke toekomstige risico's op te vangen. De methodiek voor de bepaling van de ABR is als onderdeel van de P&C-cyclus herzien en door de raad vastgesteld bij de behandeling van de begroting 2019. De gemeente hanteert sinds 2018 de Monte Carlo rekenmethode. Dit betreft een statistische berekening om de kans dat een risico zich voordoet te becijferen. Gecombineerd met het eerder moeten nemen van winsten (als gevolg van nieuwe BBV richtlijnen sinds 2017) en het niet langer gebruik maken van een reserve voor plan economische risico's is de stand van de ABR per 31 december 2018 €11,6 miljoen. Op basis van de geïdentificeerde risico is een minimum bedrag noodzakelijk van €6,9 miljoen (voorgaand jaar, op basis van de oude methodiek, kwam dit bedrag uit op €1,9 miljoen) waardoor geconcludeerd kan worden dat er op dit moment voldoende vermogen aanwezig is om toekomstige potentiële risico te ondervangen.

Projectbeheersing is op orde

Wij hebben vanuit de controle op de grondexploitaties ook, in beperkte mate, gekeken naar de projectbeheersing. We zien hierbij een organisatie die actief stuurt op planexploitaties en de daarmee samenhangende risico's.

Uit besprekingen en onderbouwingen hebben wij geconstateerd dat er voldoende aandacht is voor de inrichting van projectbeheersing. Vanzelfsprekend blijft beheersing van de grondexploitaties ook richting de toekomst een belangrijk aandachtspunt.

De belangrijkste ontwikkelingen in de grondexploitaties samengevat

Door de gemeente Oss is in 2018 een bedrag ad €9,5 miljoen aan winst verantwoord verdeeld over de diverse planexploitaties. De belangrijkste exploitaties hierin betreffen Vorstengrafdonk (€4,1 miljoen) en Berghem (€2,4 miljoen). Wij stemmen in met deze verwerking.

Om daarnaast zekerheid te verkrijgen bij de waardering van de planexploitaties hebben wij een aantal planexploitaties in detail gecontroleerd. Hieruit blijken geen bijzonderheden. Ten opzichte van de inschattingen uit voorgaand jaar zien we met name op Vorstengrafdonk een positieve ontwikkeling ontstaan in de gerealiseerde verkopen. Mede hierdoor is ook de looptijd van de planexploitatie met 3 jaar verkort.

Ondanks de mooie verwachte resultaten zijn er een aantal planexploitaties met een verwacht negatief resultaat. Hiervoor is een voorziening opgenomen van €11,1 miljoen waarbij het grootste deel (€9,0 miljoen) betrekking heeft op het Wal Kwartier. Ook hiervoor hebben wij vastgesteld dat deze juist zijn verwerkt in de jaarrekening.

Project Heesch West in fase van afronding bestemmingsplan

In 2018 is de voorbereiding van de bestemmingsplan-procedures gestart. Het doel is om eind 2019 een definitief bestemmingsplan inclusief de gebiedsovereenkomst te hebben. Dit is op basis van het in 2017 opgestelde Masterplan. Het is de verwachting dat eind 2019 de gronden worden overgedragen aan de GR Heesch West, waarmee de gronden in exploitatie worden genomen.

In 2018 is de voorziening voor het project Heesch West geactualiseerd op basis een bijgewerkte exploitatieopzet. Belangrijkste wijziging is de onderbouwing van de uitgifte prijs op basis van taxaties en de verdere uitwerking van het inrichtingsplan. Uitgegaan is van de gefaseerde ontwikkeling van 50 hectare. De overige 26 hectare wordt doorgeschoven naar een tweede fase, deze 26 hectare is afgewaardeerd naar agrarische grondwaarde. Mede hierdoor kent de calculatie een verwacht verlies van €43,7 miljoen (eindwaarde) ultimo 2028. De verwachte eindwaarde is ongewijzigd en de stand van de voorziening daarmee ook.

Het aandeel van gemeente Oss in het project is 30% en daarmee is een voorziening opgenomen van €13,1 miljoen (conform 2017).

controleverschil

De parameters voor de grondexploitatie zijn evenwichtig ingeschat

De waardering van uw grondexploitatie is voor een groot deel afhankelijk van schattingen. Om inzicht te krijgen in de financiële risico's stelt de gemeente exploitatieoverzichten op, de zogenaamde jaarschijven, waarin een schatting is opgenomen van de te maken kosten en opbrengsten. Aan deze schattingen liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag. Wij hebben de gehanteerde uitgangspunten en parameters beoordeeld. In onderstaande tabel zijn onze bevindingen weergegeven.

Schattingspost	Oordeel					Toelichting
Gehanteerde rekenrente						De gehanteerde rekenrente ligt op 1,2%. Uit een herrekening door de gemeente is gebleken dat de feitelijke rente uitkomt op 1,21% en daarmee binnen de toegestane afwijking valt.
Kostenstijging						De externe en interne kostenstijging is vastgesteld op 1,5% en in lijn met 2017. Wij kunnen instemmen met deze uitgangspunten.
Opbrengstenstijging						De opbrengstenstijging ligt vast op 1,0% voor industrie en 1,5% voor woningbouw vanaf 2020. Dit is conform 2017 en akkoord.
Gehanteerde programmering						De gemeente heeft rekening gehouden met woonwensen in de regio, resultaten uit het verleden en de toekomstige verwachte behoefte.
Verkoop prijzen						De verkoopprijzen bepaalt de gemeente per exploitatie door middel van de taxatiecommissie. Het is de gemeente toegestaan om een beperkte afwijking van deze prijzen te hanteren afhankelijk van bepaalde variabelen, zoals de ligging van de kavel.
Overall oordeel						
	controleverschil					
	optimistisch					
	evenwichtig					
	voorzichtig					
	controleverschil					

Belangrijkste
boodschappen

Oordeel bij de
jaarrekening

Oordeel

Jaarverslag

Jaarrekening

WNT

SiSa

Interne beheersing

Fraude(risico)

Ontwikkelingen voor
uw organisatie

Bijlagen

detailbevindingen
jaarrekening

sociaal domein

ruimtelijk
domein

resultaten
bedrijfsvoering

begrotings-
rechtmatigheid

financiële
positie

Erfpachten vanaf 2018 verantwoord onder de materiële vaste activa, reclassificatie van €4,5 miljoen doorgevoerd

Als gevolg van in 2017 gepubliceerde BBV-wijziging worden erfpachten niet meer verwerkt onder de financiële vaste activa maar onder de materiële vaste activa. De gemeente heeft in 2018 deze erfpachten voor een bedrag ad €4,5 miljoen overgeheveld naar de materiële vaste activa. De belangrijkste reden is om ervoor te zorgen dat de erfpachten op één plaats in de materiële vaste activa worden opgenomen. Wij hebben vastgesteld dat dit correct is verwerkt. Deze aanpassing heeft geen financiële impact op het gerealiseerde resultaat.

Lening deelneming OLSP van €2,3 miljoen omgezet naar eigen vermogen

Door de gemeente is in 2018 besloten de lening op de 29,27% deelneming Oss Life Science Park van €2,3 miljoen om te zetten naar eigen vermogen door middel van een agiostoring. Het gevolg hiervan is dat de vordering op OLSP is vervallen en dat het bedrag is opgenomen in de waardering onder de deelnemingen. De achtergestelde lening is in het verleden reeds volledig voorzien waardoor ook deze agiostoring in de cijfers over 2018 voor een waarde van nihil is verantwoord. Het waarderingsrisico is hiermee niet anders dan afgelopen jaar omdat de deelneming nog steeds als nihil is verantwoord in de jaarrekening van de gemeente Oss.

Belangrijkste
boodschappen

Oordeel bij de
jaarrekening

Oordeel

Jaarverslag

Jaarrekening

WNT

SiSa

Interne beheersing

Fraude(risico)

Ontwikkelingen voor
uw organisatie

Bijlagen

detailbevindingen
jaarrekening

sociaal domein

ruimtelijk
domein

resultaten
bedrijfsvoering

begrotings-
rechtmatigheid

financiële
positie

Schattingen domein bedrijfsvoering zijn evenwichtig

Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2018 beoordeeld. Onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen met de bijbehorende motivering.

Schattingspost	Oordeel					Toelichting
Waardering financiële vaste activa			•			Wij hebben geen bijzonderheden geconstateerd ten aanzien van de waardering.
Waardering debiteuren en overige uitzettingen			•			Het college heeft voor de verschillende debiteuren en overige uitzettingen een inschatting gemaakt ten aanzien van de inbaarheid. Hier zijn geen bijzonderheden bij geconstateerd.
Juistheid en volledigheid overige voorzieningen			•			Wij hebben geen bijzonderheden geconstateerd ten aanzien van de waardering.
Volledigheid overlopende passiva en overige schulden			•			Wij hebben geen bijzonderheden geconstateerd ten aanzien van de waardering.
	controleverschil	voorzichtig	evenwichtig	optimistisch	controleverschil	

Begrotingsrechtmatigheid

Een onderdeel van onze rechtmatigheidscontrole betreft de naleving van het budgetrecht van de raad. Is op programma of kredietniveau niet meer besteed dan waar u als raad toe besloten heeft. Overschrijdingen zijn in sommige gevallen onrechtmatig. Onderstaand hebben wij de overschrijdingen opgenomen en weergegeven of deze wel of niet meewegen in ons oordeel bij de jaarrekening.

Programma	Lasten werkelijk (x €1.000)	Overschrijding ten opzichte van begroting (na wijziging) (x €1.000)	Telt overschrijding mee voor het oordeel?	Toelichting
4. Dynamisch Stadscentrum	12.981	974	Nee	Betreft administratieve verwerking van de grondexploitatie Walkwartier van immateriele vaste activa naar grondexploitaties.
5. Zuinig op ons klimaat	38.142	2.396	Nee	Betreft met name hogere lasten afvalverwijdering particulieren, hier staan ook hogere baten tegenover.
10. Besturen in verandering van tijden	36.343	993	Nee	Tegen de hogere lasten staan ook hogere baten. Dat komt door het saldo kostenplaatsen en de toerekening van overhead.

De kengetallen laten een stabiel beeld zien

De financiële kengetallen van gemeente Oss laten een stabiel beeld zien. Op basis van de netto schuldquote (gecorrigeerd) en de solvabiliteit kan geconcludeerd worden dat de afhankelijkheid van de externe financiering beperkt is. In 2018 is de omvang van de schulden ten opzichte van de baten afgenomen.

De solvabiliteit is ook belangrijk om te zien in relatie tot [het weerstandsvermogen](#).

De structurele exploitatieruimte is positief. Dat wil zeggen dat structurele lasten met structurele baten worden gedekt. De programmabegroting 2019-2022 geeft ook een structureel sluitend beeld.

Het kengetal grondexploitaties geeft de boekwaarde van de grondexploitaties in relatie tot de totale baten weer. In de paragraaf [ruimtelijk domein](#) hebben we de risico's en de aard van de projecten in de grondexploitaties toegelicht

De belastingcapaciteit ligt onder het landelijk gemiddelde. Het is een beleidsmatige keuze van de gemeenteraad om het niveau van de woonlasten vast te stellen.

Kengetallen	Gemeente Oss			Landelijk	
	2018	2017	2018*	2017	2017
Netto schuldquote	43,9%	46,2%	69,4%	70,4%	
Netto schuldquote gecorrigeerd	32,6%	30,3%	61,5%	61,4%	
Solvabiliteit	36,2%	36,6%	32,7%	32,7%	
Grondexploitaties	14,5%	16,9%	16,8%	19,5%	
Belastingcapaciteit	95,0%	94,1%	101,5%	101,7%	
Structurele exploitatieruimte	1,3%	2,9%	1,3%	0,6%	

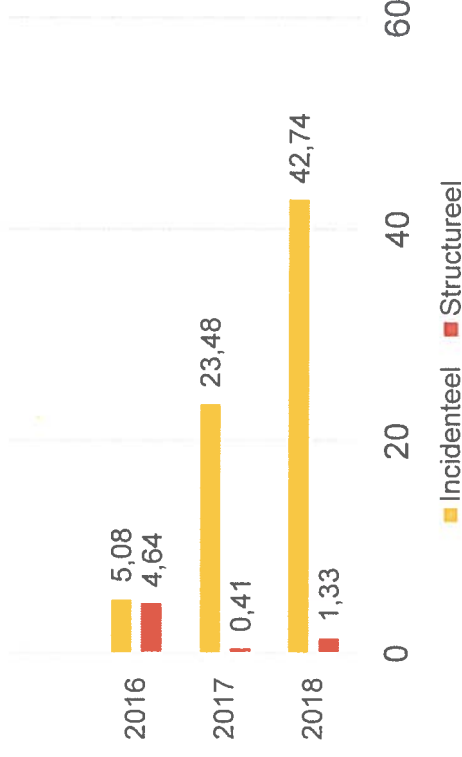
* op basis van de begroting 2018

De weerstandratio voldoet aan de intern gestelde norm van >1

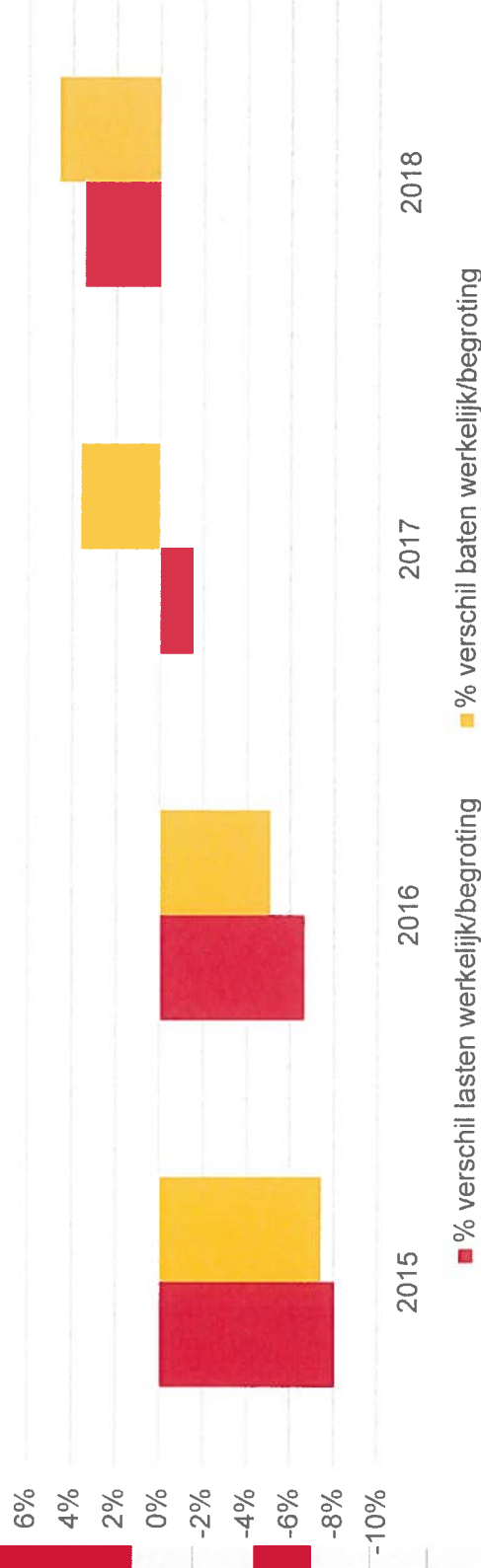
De opgenomen tabel laat de verhouding tussen de geïnventariseerde risico's en het weerstandsvermogen zien. Gemeente Oss maakt in het bepalen van de risico's en het weerstandsvermogen een uitsplitsing naar incidentele en structurele elementen. Uitgangspunt is dat de weerstandratio minimaal 1 is.

De conclusie is dat de omvang van de weerstandscapaciteit voldoende is om de gekwantificeerde risico's te ondervangen.

In de risicoanalyse 2018 zijn met name de risico's met betrekking op de gebieden jeugdzorg en WMO toegenomen.

Saldo van baten en lasten is €14,7 miljoen positiever ten opzichte van de begroting 2018

In bovenstaand overzicht zijn de gerealiseerde baten en lasten (voor reservemutaties) vergeleken ten opzichte van de begroting voor de jaren 2015 tot-en-met 2018. Het resultaat voor mutaties reserves laat in 2018 een positief saldo van €943.000. In de primitieve begroting was uitgegaan van een nadelig saldo van €1.665.000 en in de begroting na wijzigingen €12.706.000 negatief. De belangrijkste verschillen ten opzichte van de begroting na wijziging zijn toegelicht in de jaarrekening bij samenvattend financieel beeld. De belangrijkste elementen hieruit zijn:

Voordelen:

- Lagere lasten budget beschermd wonen €2.400.000
- Voordelen op Werk en inkomen €915.000
- Hogere bate door uitkering egalisereserve WSW €718.000
- Hogere algemene uitkering €1.258.000
- Hogere opbrengsten omgevingsvergunningen €848.000
- Vertraging realisatie informatieagenda €1.887.000
- Vertraging uitvoering Wonen met ondersteuning €959.000
- Vertraging realisatie havenontwikkeling €3.600.000

Nadelen:

- Extra tekort op jeugdzorg €1.300.000

Belangrijkste
boodschappen

Oordeel bij de
jaarrekening

Oordeel

Jaarverslag

Jaarrekening

WNT

SiSa

Interne beheersing

Fraude(risico)

Ontwikkelingen voor
uw organisatie

Bijlagen

De bezoldiging van uw topfunctionarissen is juist verantwoord in de WNT-bijlage

Als onderdeel van onze controle hebben wij de naleving van de Wet Normering Topinkomens (WNT) gecontroleerd. Uit onze controle blijken geen bevindingen. Op grond van de wet zijn de griffier en de gemeentesecretaris aangewezen aan topfunctionaris. Hun bezoldiging is juist en volledig verantwoord in de bijlage WNT in uw jaarstukken.

Wilt u meer weten over de WNT? Kijkt u dan op:
<https://www.topinkomens.nl>

Bijlage Wet Normering Topinkomens (WNT)

U heeft drie topfunctionarissen
verantwoord in de jaarrekening 2018

Alle topfunctionarissen zijn in
loondienst. Gedurende het jaar is de
nieuwe gemeentesecretaris in dienst
gekomen. Deze wijziging in
topfunctionarissen is juist verwerkt.

U heeft in 2018 geen ontslag-
vergoedingen boven de WNT-grens
uitgekeerd

Controleverklaring gemeente Oss bevat paragraaf inzake overige aangelegenheden anticumulatie- bepaling WNT

Met ingang van 2018 gelden nieuwe WNT-regels voor de samenloop van topfuncties bij verschillende WNT-instellingen. Deze anticumulatiebepalingen regelen dat de som van de bezoldigingen van iemand die uitvoerende topfuncties uitoefent bij meerdere rechtspersonen of instellingen, niet hoger mag zijn dan het van toepassing zijnde bezoldigingsmaximum. In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij geen controle uitgevoerd op de naleving van deze anticumulatiebepalingen. Dit hebben wij in onze controleverklaring bij uw jaarrekening in een paragraaf inzake overige aangelegenheden tot uitdrukking gebracht.

Belangrijkste
boodschappen

Oordeel bij de
jaarrekening

Oordeel

Jaarverslag

Jaarrekening

WNT

SiSa

Interne beheersing

Fraude(risico)

Ontwikkelingen voor
uw organisatie

Bijlagen

Geen bevindingen in de SiSa-bijlage

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de SiSa bijlage bij de jaarrekening 2018.

Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden ('BADO') zwaardere rapporteringstoleranties dan voor andere onderdelen van de reguliere jaarrekening.

De rapporteringstolerantie is per specifieke uitkering:

- € 12.500 indien de omvangsbasis kleiner dan of gelijk is aan € 125.000;
- 10% indien de omvangsbasis groter dan € 125.000 en kleiner dan of gelijk is aan € 1.000.000;
- € 125.000 indien de omvangsbasis groter is dan € 1.000.000.

De rapporteringstolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. In onderstaande tabel hebben wij onze bevindingen per specifieke uitkering opgenomen.

Nr	Naam specifieke uitkering	Totale fout of onzekerheid per specifieke uitkering	Totale omvang van de fout of de onzekerheid (in €)	Toelichting fout/onzekerheid
D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)	N.v.t.	N.v.t.	Niet van toepassing
E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaai	N.v.t.	N.v.t.	Niet van toepassing
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeentedeel 2018	N.v.t.	N.v.t.	Niet van toepassing
G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) gemeente 2018	N.v.t.	N.v.t.	Niet van toepassing
E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden	N.v.t.	N.v.t.	Niet van toepassing

Interne beheersing is van goed niveau

In onze rapportage interim bevindingen van 25 oktober 2018 hebben wij ons beeld gegeven op de interne beheersing van uw gemeente. Onze belangrijkste conclusie was dat de kwaliteit van de interne beheersing op orde is.

Wel zien wij op onderdelen mogelijkheden om een verdere doorontwikkeling te maken en hierdoor werkzaamheden die nu in de derde lijn worden opgepakt te ondervangen in de eerste of tweede lijn, de detailbevindingen zijn toegelicht per proces.

De belangrijkste bevindingen in 2018 zien toe op de wijze waarop de IT is georganiseerd omtrent GWS Voor 2019 adviseren wij de gemeente Oss om te onderzoeken welke maatregelen noodzakelijk zijn om dit op te lossen. Wij hebben begrepen dat deze onderdelen onderhanden zijn.

In de tabel hiernaast hebben wij kort per proces inzichtelijk gemaakt wat de status is van de interne beheersing. Klik [hier](#) voor een toelichting op het lines of defence model.

Ten opzichte van onze interim-controle hebben zich de volgende wijzigingen in bestuurlijk relevante bevindingen voorgedaan:

Legenda

- In opzet ontoereikend
- In opzet toereikend, maar één of meerdere beheersmaatregelen bestaan in de praktijk niet
- Proces is adequaat opgezet en beheersmaatregelen bestaan
- Niet van toepassing

BEDRIJFSVOERING		Line of defence			Tov 2017
Proces		1	2	3	
 <u>Inkopen en betalingen</u>					
 <u>Aanbestedingen</u>					
 <u>Salarissen</u>					
 <u>Uitgaande subsidies</u>					
 <u>IT omgeving</u>					
FYSIEK		Line of defence			Tov 2017
Proces		1	2	3	
 <u>Grondexploitatie</u>					
 <u>Inkomende subsidies</u>					
 <u>Bouwleges</u>					
SOCIAAL		Line of defence			Tov 2017
Proces		1	2	3	
 <u>Jeugd</u>					
 <u>Wmo</u>					
 <u>Participatie</u>					
 <u>Verstrekte subsidies</u>					

Wat is het lines of defence model?

Onze controleaanpak is naast het controleren van de jaarrekening gericht op het verbeteren van uw bedrijfsvoering inclusief digitalisering hiervan. In onze controle hanteren wij daarvoor het '3 lines-of-defence' model. Dit model geeft handvatten om te beoordelen waar in de interne beheersing risico's worden ondervangen:

- In de **eerste lijn**: in het primaire proces, onder verantwoordelijkheid van de proceseigenaar.
- In de **tweede lijn**: in de ondersteunende processen zoals financiën en control, waar checks and balances ingericht zijn om fouten te signaleren.
- In de **derde lijn**: in uw verbijzonderde interne controle achteraf.

Belangrijkste
boodschappen

Oordeel bij de
jaarrekening

Oordeel

Jaarverslag

Jaarrekening

WNT

SiSa

Interne beheersing

Fraude(risico)

Ontwikkelingen voor
uw organisatie

Bijlagen

Update inzake de IT omgeving

In onze rapportage interim bevindingen 2018 hebben wij uitgebreid onze bevindingen gerapporteerd omtrent de algemene IT-beheersmaatregelen rondom CODA, GWS, alsmede over informatiebeveiliging en privacy. In februari 2019 hebben wij update werkzaamheden uitgevoerd rondom de algemene IT-beheersmaatregelen. Wij hebben geen nieuwe bevindingen vastgesteld naar aanleiding van de update werkzaamheden over de resterende periode van 2018.

Kwaliteit van afsluitproces is op orde

Conform eerdere jaren zijn er op voorhand duidelijke afspraken gemaakt met elkaar over de wederzijdse verwachtingen. We zien in de oplevering dat er over het algemeen sprake is van een kwalitatief goede oplevering. Ook op eventuele vragen komt snel een antwoord. Al om al zijn wij van ook van mening dat het afsluitproces van de gemeente op orde is.

Geen (vermoeden van) fraude, beheersing frauderisico's krijgt voldoende aandacht

Tijdens onze controle van de jaarrekening 2018 zijn geen aanwijzingen voor fraude aan het licht gekomen. In bijlage A.4 zijn de verantwoordelijkheden met betrekking tot fraude in relatie tot de jaarrekening opgenomen. Op basis van onze frauderisicobeoordeling hebben wij de volgende controlewerkzaamheden uitgevoerd:

- Risicoanalyse per proces waarin de drie kenmerken van fraude: rationalisatie, druk en gelegenheid zijn afgezet tegen de kans en de impact.
- Frauderisico besproken met auditcommissie, college, directie en afdeling FenC
- We hebben beoordeeld of nevenfuncties van het college en de directie aanleiding gaven tot een verhoogd risico.
- We hebben beoordeeld of er signalen zijn voor een verhoogd risico op fraude vanuit notulen, persberichten en andere (openbare) publicaties.
- Wij hebben ongebruikelijke boekingen (boekingen buiten het normale proces om) in uw administratie gecontroleerd.
- Jaarlijks wordt in het kader van onvoorspelbaarheid een proces/transactie nader geanalyseerd. Dit jaar hebben wij de declaraties van het college van B&W bekeken.

Uit bovenstaande werkzaamheden zijn geen bijzonderheden voortgekomen.

Beheersing van frauderisico's krijgt voldoende aandacht

Wij hebben naast onze eigen werkzaamheden tevens beoordeeld in hoeverre het frauderisico intern beheerst wordt. De uitkomsten zijn onderstaand opgenomen:

Aspect	Oordeel
Bewustzijn	Medewerkers worden bewust gemaakt van risico's ten aanzien van fraude en integriteitsaspecten. De afdeling P&O neemt hierin een actieve rol.
Risicoanalyse	De afdeling FenC neemt bij het inrichten van de interne controleplannen ook de risico's ten aanzien van fraude mee. Door de gemeente is in 2018 een gemeentebrede fraude-risicoanalyse uitgevoerd. Wij adviseren de gemeente deze periodiek te actualiseren.
Preventieve maatregelen	Preventieve maatregelen zijn ingericht per proces.
Detectieve maatregelen (controle door de VIC)	De afdeling FenC neemt in de uitvoering van de interne controles specifiek elementen gericht op het ontdekken van het frauderisico mee.

Belangrijkste
boodschappen

Oordeel bij de
jaarrekening

Ontwikkelingen voor
uw organisatie

Vooruitblik ontwikkelingen

Rechtmatigheidsverantwoording

Impact op uw organisatie

Bijlagen

Vooruitblik ontwikkelingen voor gemeente Oss

We hebben belangrijke ontwikkelingen in wet- en regelgeving met de organisatie en auditcommissie/raad besproken. Via onze rapportages brengen wij u onze observaties en aanbevelingen over status en voorgang die u treft ten aanzien van deze ontwikkelingen.

Vorbereidingen Omgevingswet in volle gang

Om op 1 januari 2021 voorbereid te zijn op de Omgevingswet is in programma 8 aantrekkelijk wonen in Oss de doelstelling opgenomen dat Oss tijdig klaar is voor de uitvoering en dat in de zomer van 2020 de omgevingsvisie is vastgesteld. Een projectteam werkt samen met de raadwerkgroep aan de invoering. Zo worden er trainingen gegeven, is er een intern meldpunt voor verbodige regels en is inzicht verkregen in de ICT vereisten. De knelpunten in de werkprocessen zijn in beeld gebracht en inmiddels is gestart met de invoering van zaakgericht werken.

In 2018 is gestart met de omgevingsvisie en is het ontwerpbestemmingsplan Buitengebied door een externe getoetst op de doelstellingen van de omgevingswet.

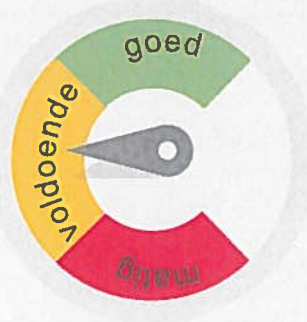
Hierbij zien wij dat actief de samenwerking met de raad wordt gezocht en dat de stappen om te komen tot de inrichting van de omgevingswet onderhanden zijn.

Uw onderhoudsrichtlijn voldoet aan de nieuwe BBV regelgeving 2019

In 2019 zijn de nieuwe onderhoudsbepalingen uit de nieuwe notitie materiële vaste activa van de commissie BBV van kracht gegaan. De raad heeft in 2013 bij de kadernota Openbare Ruimte een kwaliteitscatalogus en kwaliteitsprofiel voor het onderhoud van de openbare ruimte vastgesteld. De onderliggende beleids- en beheerplannen zijn vervolgens per plan vastgesteld. In de paragraaf onderhoud kapitaalgevoeren is per plan opgenomen wanneer deze zijn vastgesteld en wanneer actualisatie gaat plaatsvinden. Hiermee heeft Oss voldaan aan de voorwaarden van de nieuwe onderhoudsrichtlijn 2019 uit het BBV. Wat hierbij opvalt is dat enkele plannen ouder zijn dan 5 jaar. Van deze plannen adviseren wij om na te gaan of deze geactualiseerd moeten worden.

Omgevingswet

Onderhoud vastgoed BBV

Belangrijkste
boodschappen

Oordeel bij de
jaarrekening

Ontwikkelingen voor
uw organisatie

Vooruitblik ontwikkelingen

Rechtmatigheidsverantwoording

Impact op uw organisatie

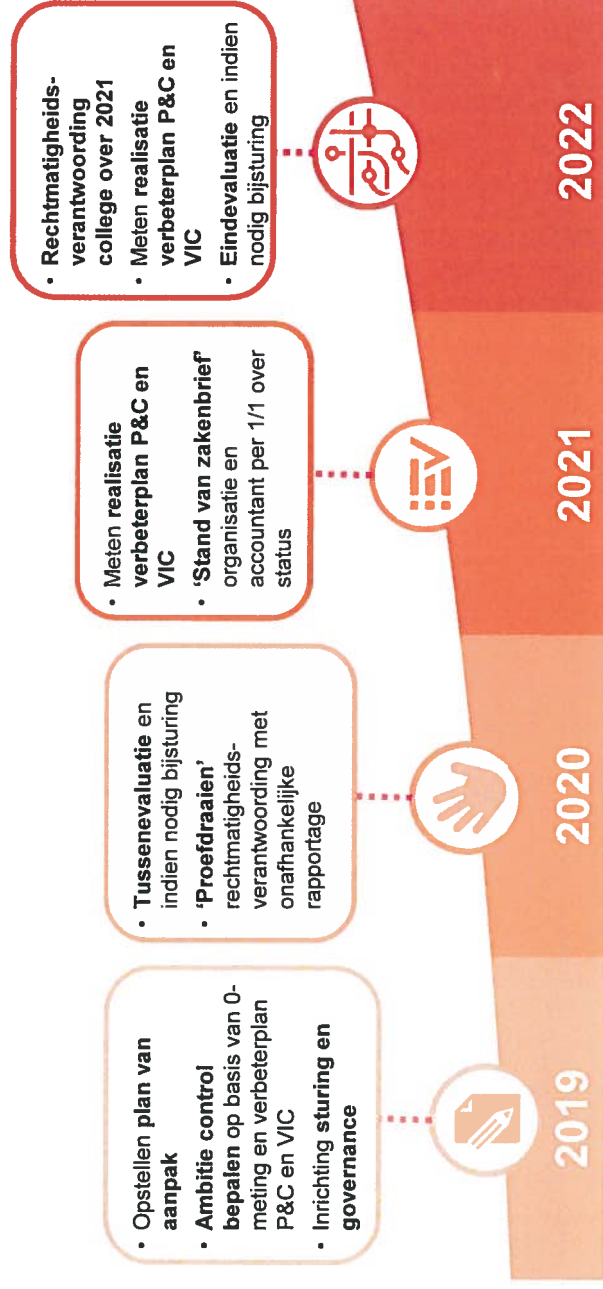

Bijlagen

U zet eerste stappen in Rechtmatigheidsverantwoording

In de meicirculaire 2018 is aangekondigd dat het college met ingang van 2021 een rechtmatigheidsverantwoording af dient te geven. Inzake de exacte invulling wordt stap voor stap meer duidelijk. Zo zal het college naar verwachting zich alleen over de financiële rechtmatigheid van transacties aan de raad dienen te verantwoorden. Omdat u reeds een verbijzonderde interne controle uitvoert op de financiële rechtmatigheid zal de impact op uw organisatie beperkt zijn. Inhoudelijk verandert er in die zin weinig; in het proces betekent dit dat het college zelf een oordeel moet vormen over de bevindingen.

De afdeling FenC is bezig met een inventarisatie en analyse om te bekijken welke acties er voor gemeente Oss nodig zijn om te kunnen komen tot een rechtmatigheidsverantwoording.

Belangrijkste
boodschappen

Oordeel bij de
jaarrekening

Ontwikkelingen voor
uw organisatie

Vooruitblik ontwikkelingen

Rechtmatigheidsverantwoording

Impact op uw organisatie

Bijlagen

Impact van diverse interne ontwikkelingen op onze controle

Binnen uw eigen gemeente zijn diverse ontwikkelingen die van invloed zijn op onze controle. We hebben deze aan de hand van het auditplan 2018 met u besproken. Hieronder lichten wij de status en impact van de belangrijkste ontwikkelingen toe:

Wijziging

Voortgang

Impact

Status
t.o.v.
auditplan

Toelichting in
jaarstukken

1 Ontwikkeling
proeftuin Ruwaard

Wij hebben vastgesteld dat de baten en lasten met betrekking tot de proeftuin Ruwaard juist zijn opgenomen in de jaarrekening. Dit inclusief op het effect op de SiSa verantwoording.

2 Brede organisatie-
ontwikkeling en
afronding pilot
zelforganiserende
teams

De pilot is afgerond en de organisatieontwikkeling wordt doorgepakt middels het koersdocument drie keer drie

Belangrijkste
boodschappen

Oordeel bij de
jaarrekening

Ontwikkelingen voor
uw organisatie

Bijlagen

Materialiteit

Communicatie

Onze onafhankelijkheid

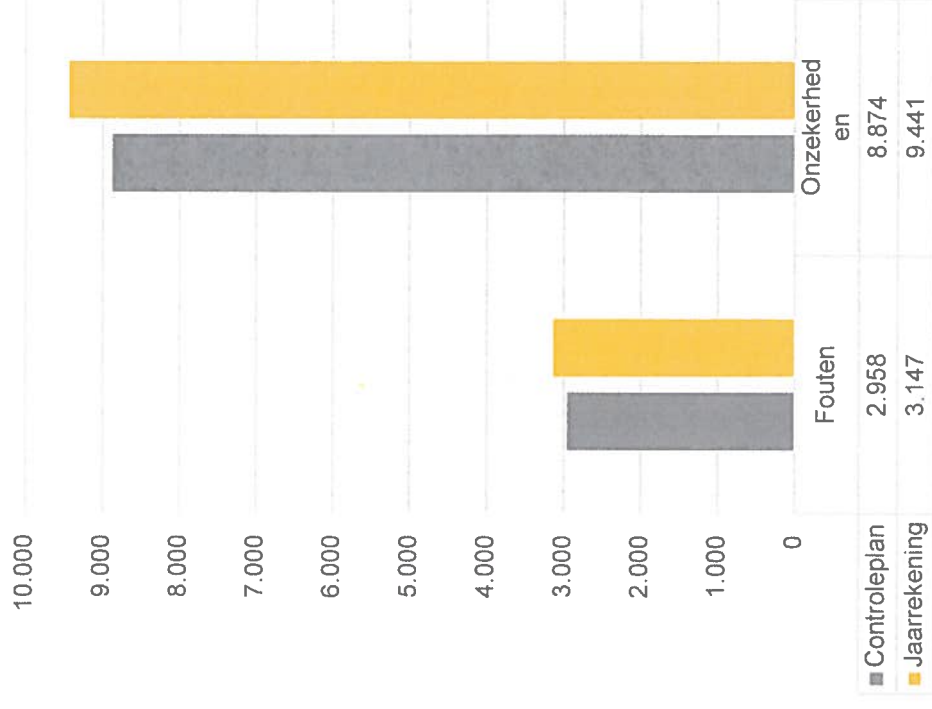
De materialiteit is gedurende de controle toegenomen

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip 'materieel' wordt toegelicht in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening' in onze controleverklaring.

In het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (BADO) zijn de goedkeuringstoleranties bepaald die de accountant ten behoeve van de oordeelsvorming over de jaarrekening van de gemeente hanteert. De grondslag voor het bepalen van deze toleranties betreft de totale werkelijke kosten van de gemeente, inclusief de toevoegingen aan de bestemmingsreserves.

In ons controleplan hebben wij een materialiteit vastgesteld van € 3,0 miljoen. Materialiteit wordt echter geactualiseerd op basis van de feitelijke financiële gegevens en wijzigingen in uw organisatie en omgeving gedurende het hele jaar. Aangezien de werkelijke lasten, inclusief dotaties aan de bestemmingsreserves, hoger zijn dan in de begroting 2018 op basis waarvan wij onze initiële materialiteit hebben berekend, heeft er op basis van de wettelijke uitgangspunten een verhoging plaatsgevonden naar € 3,1 miljoen.

Goedkeuringstolerantie
(x €1.000)

Belangrijkste
boodschappen

Oordeel bij de
jaarrekening

Ontwikkelingen voor
uw organisatie

Bijlagen

Materialiteit

Communicatie

Onze onafhankelijkheid

Update over onze communicatie met u

Als PwC vinden wij het van belang om u te laten zien op welke wijze wij de belangrijkste voorwaarden en aandachtspunten van de controle hebben gerapporteerd. Deze hebben we opgenomen in onderstaande tabel.

Vereiste communicatie grond van controlestandaarden	Controleplan	Rapportage interim-bevindingen	Accountants-verslag
Mededeling over de verantwoordelijkheden van de accountant.	●		
Bevestiging van de onafhankelijkheid van PwC	●		●
Eventuele significante tekortkomingen in de interne controle.		●	●
Eventuele ontdekte of vermoede fraude		●	●
Niet-naleven van wet- en regelgeving			●
Schriftelijke bevestigingen gevraagd van het management.			●
Alle zaken die van invloed zijn op de vorm en inhoud van de controleverklaring.			●
Standpunt van de accountant over belangrijke kwalitatieve aspecten van de verslaggeving door het college			●
Rapporteren over significante moeilijkheden, aangelegenheden en overige zaken die van belang zijn voor het toezicht op de financiële verslaggevingsproces			●
Niet gecorrigeerde afwijkingen			●
Significante aangelegenheden die naar voren komen tijdens de controle in verband met verbonden partijen van de entiteit.			●
Beschrijving van de reikwijdte en timing van de controle, waaronder significante risico's.	●		●

Onze onafhankelijkheid is gewaarborgd

Wij hebben geen opdrachten uitgevoerd die onze onafhankelijkheid bedreigen

Wij hebben onze naleving van externe standaarden, het wereldwijde onafhankelijkheidsbeleid van PwC en het onafhankelijkheidsafspraken met gemeente Oss met betrekking tot onze dienstverlening in 2018 bewaakt en bevestigd dat we aan deze onafhankelijkheids-vereisten hebben voldaan en voldoen.

We hebben de volgende extra opdrachten verricht op verzoek van het college:

- Diverse projectverklaringen bij subsidieprojecten
- Quickscan Windpark Elzenburg de Geer.
- Transitieplan ICT in het kader van de samenwerking BLOU